

ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ

ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Η ΚΛΑΡΑ ΚΑΙ Ο ΗΛΙΟΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μετάφραση: Αργυρώ Μαντόγλου

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ: 8.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η Κλάρα και ο Ήλιος**
ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: Klara and the Sun
Από τις Εκδόσεις Faber & Faber, Λονδίνο 2021
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Kazuo Ishiguro
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Αργυρώ Μαντόγλου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Κασσιπίδης
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Faber
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Σπυριδούλα Βονίτση

© Kazuo Ishiguro, 2021
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2021

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2021, 8.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3826-9
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3827-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτίου.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε. | PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Από το 1979 | Publishers since 1979

Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ

Η ΚΛΑΡΑ ΚΑΙ Ο ΗΛΙΟΣ

Μετάφραση: Αργυρώ Μαντόγλου

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Ο θαμμένος γίγαντας, 2015, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου
Τα απομεινάρια μιας μέρας, 2017,
μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου
Μη μ' αφήσεις ποτέ, 2018, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου
Αχνή θέα των λόφων, 2018, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου
Όταν ήμαστε ορφανοί, 2019, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου
Ένας καλλιτέχνης του ρέοντος κόσμου, 2020,
μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Υπό έκδοση:
Οι απαρηγόρητοι
Νυχτερινά

*Στη μνήμη της μητέρας μου
Σιζούκο Ισιγκούρο
(1926-2019)*

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Όταν η Ρόζα κι εγώ ήμασταν καινούργιες, μας είχαν τοποθετήσει στο μέσον του καταστήματος, δίπλα από το τραπεζάκι με τα περιοδικά και βλέπαμε μέσα από το μεγαλύτερο μέρος της βιτρίνας. Έτσι, μπορούσαμε να παρακολουθούμε όσα συνέβαιναν έξω – τους υπαλλήλους γραφείου να τρέχουν βιαστικά, τα ταξί, τους δρομείς, τους τουρίστες, τον Ζητιάνο με τον σκύλο του, το κάτω μέρος του Κτιρίου ΑΣΑ*. Μόλις τακτοποιηθήκαμε εκεί για τα καλά, η Μάνατζερ μας επέτρεπε να πηγαίνουμε μέχρι το μπροστινό μέρος, πίσω ακριβώς από τη βιτρίνα, και τότε μπορούσαμε να δούμε πόσο ψηλό ήταν το Κτίριο ΑΣΑ. Κι αν τύχαινε να βρεθούμε εκεί την κατάλληλη στιγμή, βλέπαμε τη διαδρομή του Ήλιου, τον βλέπαμε να περνάει ανάμεσα από τις κορυφές των κτιρίων που ήταν στη δική μας πλευρά, μέχρι την απέναντι πλευρά του Κτιρίου ΑΣΑ.

Τη φορά που στάθηκα τυχερή και είδα τη διαδρομή του, είχα γυρίσει ολόκληρο το πρόσωπό μου προς το μέρος του, για να λάβω όσο το δυνατόν περισσότερη τροφοδότηση, κι αν η Ρόζα ήταν μαζί μου, θα της έλεγα να κάνει το ίδιο. Έπειτα από ένα ή δύο λεπτά έπρεπε να επιστρέψουμε στη θέση μας και καθώς ήμασταν καινούργιες, ανησυχούσαμε μήπως εξασθενούσαμε, επειδή από το μέσον του καταστήματος δεν μπο-

* ΑΣΑ: Αντικειμενικός Στόχος Αποκατάστασης. (Σ.τ.Μ.)

ρούσαμε να βλέπουμε συχνά τον Ήλιο. Αλλά ο Ρεξ, το Αγόρι ΤΦ*, που τότε ήταν κοντά μας, μας είπε πως δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας, πως ο Ήλιος είχε τρόπους να μας φτάσει όπου κι αν βρισκόμασταν. Έδειξε τις σανίδες στο πάτωμα και είπε: «Να, εκεί, αυτά είναι τα μοτίβα του Ήλιου. Όταν ανησυχείς, μπορείς απλώς να τα αγγίζεις και να ξαναδυναμώνεις».

Δεν υπήρχαν πελάτες όταν ο Ρεξ το είπε αυτό και η Μάνατζερ του καταστήματος ήταν απασχολημένη, τακτοποιώντας μερικά πράγματα πάνω στα Κόκκινα Ράφια, γι' αυτό και δε θέλησα να τη διακόψω και να ζητήσω την άδειά της. Έβριξα μια ματιά στη Ρόζα, αλλά εκείνη με κοίταξε με άδειο βλέμμα, οπότε έκανα δυο βήματα μπροστά, έσκυψα και άγγιξα και με τα δυο μου χέρια το μοτίβο του Ήλιου στο πάτωμα. Αλλά αμέσως, μόλις τα δάχτυλά μου το ακούμπησαν, το μοτίβο διαλύθηκε και παρότι κατέβαλα κάθε προσπάθεια –χάιδεψα το σημείο όπου βρισκόταν και όταν δεν έφερε αποτέλεσμα–, δεν έλεγε να επιστρέψει. Όταν σηκώθηκα ξανά όρθια, ο Ρεξ, το Αγόρι ΤΦ, είπε:

«Κλάρρα, αυτό ήταν απληστία. Εσείς τα Κορίτσια ΤΦ είστε πολύ άπληστα».

Παρότι τότε ήμουν ακόμα καινούργια, αμέσως σκέφτηκα πως μπορεί το λάθος να μην ήταν δικό μου· πως ο Ήλιος είχε αποσύρει κατά τύχη το μοτίβο του, την ώρα που το άγγιζα εγώ. Ωστόσο, το πρόσωπο του Ρεξ, του Αγοριού ΤΦ, παρέμεινε αυστηρό.

«Πήρες όλη την τροφοδότηση για σένα, Κλάρρα. Κοίτα, σκοτείνιασε σχεδόν».

* ΤΦ: Τεχνητός Φίλος. (Σ.τ.Μ.)

Και ήταν βέβαιο πως το φως μέσα στο κατάστημα είχε γίνει πολύ ζοφερό. Ακόμα κι έξω στο πεζοδρόμιο, η πινακίδα της προειδοποίησης για απομάκρυνση των οχημάτων με γερανό πάνω στον φανουστάτη έδειχνε γκρίζα και μισοσβησμένη.

«Συγγνώμη», είπα στον Ρεξ και αμέσως στράφηκα στη Ρόζα: «Συγγνώμη, δεν ήθελα να τον πάρω όλο εγώ».

«Εξαιτίας σου», είπε ο Ρεξ, το Αγόρι ΤΦ, «εγώ μέχρι να νυχτώσει, θα έχω εξασθενήσει».

«Κάνεις πλάκα», του είπα. «Είμαι σίγουρη».

«Δεν κάνω πλάκα. Θα μπορούσα να αρρωστήσω επιτόπου. Και τι έχεις να πεις για εκείνους τους ΤΦ στο πίσω μέρος του καταστήματος; Ήδη κάτι δεν πάει καλά με δαύτους. Τώρα θα χειροτερέψουν. Είσαι άπληστη, Κλάρα».

«Δε σε πιστεύω», είπα, αλλά δεν ήμουν πλέον και τόσο σίγουρη. Κοίταξα τη Ρόζα, όμως η έκφρασή της παρέμενε κενή.

«Νιώθω ήδη άρρωστος», είπε ο Ρεξ, το Αγόρι ΤΦ, και έγειρε μπροστά.

«Ναι, αλλά πριν από λίγο εσύ είπες: Ο Ήλιος έχει πάντα τρόπους να μας φτάσει. Κάνεις πλάκα. Το ξέρω».

Στο τέλος κατάφερα να πείσω τον εαυτό μου πως ο Ρεξ, το Αγόρι ΤΦ, με πείραζε. Εκείνη τη μέρα όμως ένιωσα πως, ενώ δε σκόπευα να το κάνω, είχα ωθήσει τον Ρεξ να αναφέρει κάτι το δυσάρεστο, κάτι που οι περισσότεροι ΤΦ στο κατάστημα προτιμούσαν να μην το συζητούν. Και όχι πολύ αργότερα, κάτι συνέβη στον Ρεξ που με έκανε να σκεφτώ πως ακόμα και εάν εκείνη τη μέρα αστείευόταν, ένα κομμάτι του σοβαρολογούσε.

Ήταν ένα φαιτεινό πρωινό και ο Ρεξ δε βρισκόταν πλέον κοντά μας, επειδή η Μάνατζερ τον είχε μετακινήσει στην μπροστινή εσοχή. Η Μάνατζερ πάντα έλεγε πως κάθε θέση

είναι προσεκτικά μελετημένη και πως ήταν εξίσου πιθανό να μας διαλέξουν, όταν στεκόμαστε σε ένα σημείο όσο και σε κάποιο άλλο.

Παρ' όλα αυτά, όλοι γνωρίζαμε πως το βλέμμα του πελάτη που έμπαινε στο κατάστημα, θα έπεφτε πρώτα στην μπροστινή εσοχή και όπως ήταν άλλωστε φυσικό, ο Ρεξ ένωθε ευχαριστημένος που είχε έρθει η σειρά του να πάρει εκείνη τη θέση. Τον παρακολουθούσαμε από το μέσον του καταστήματος να στέκεται με το πιγούνι του ανασηκωμένο, τα μοτίβα του Ήλιου να πέφτουν πάνω του και τη Ρόζα κάποια στιγμή να γέρνει προς το μέρος μου και να λέει: «Α, δείχνει υπέροχος! Θα βρει οπωσδήποτε ένα σπίτι, και μάλιστα σύντομα!»

Την τρίτη μέρα του Ρεξ στην μπροστινή εσοχή, ένα κορίτσι μπήκε στο κατάστημα με τη μητέρα του. Τότε δεν ήμουν και τόσο καλή με τις ηλικίες, αλλά τώρα που το σκέφτομαι, υπολογίζω ότι το κορίτσι ήταν γύρω στα δεκαπέντε και μισό και θαρρώ πως έχω δίκιο. Η μητέρα ήταν υπάλληλος γραφείου, κι από τα παπούτσια και το ταγιέρ της φαινόταν ξεκάθαρα πως ήταν από υψηλή κοινωνική τάξη. Το κορίτσι πήγε κατευθείαν στον Ρεξ και στάθηκε μπροστά του, ενώ η μητέρα προχώρησε προς το μέρος μας, μας κοίταξε και μετά συνέχισε προς το πίσω μέρος, όπου οι δύο ΤΦ κάθονταν στο Γυάλινο Τραπεζί, κουνώντας τα πόδια τους χαλαρά, όπως τους είχε πει η Μάνατζερ να κάνουν. Κάποια στιγμή η μητέρα φώναξε, αλλά το κορίτσι την αγνόησε και συνέχισε να κοιτάζει το πρόσωπο του Ρεξ. Στη συνέχεια, άπλωσε το χέρι του και το πέρασε πάνω από τον βραχίονα του Ρεξ. Ο Ρεξ δεν είπε τίποτα φυσικά, απλώς της χαμογέλασε και παρέμεινε ακίνητος, όπως ακριβώς μας είχαν δασκαλέψει να κάνουμε, όταν κάποιος πελάτης εκδήλωνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

«Κοίτα!» ψιθύρισε η Ρόζα. «Θα τον διαλέξει! Τον θέλει. Είναι πολύ τυχερός!» Σκούντησα με δύναμη τη Ρόζα να σωπάσει, επειδή εύκολα θα μπορούσε κανείς να μας ακούσει. Τώρα ήταν το κορίτσι που καλούσε τη μητέρα του και ύστερα από λίγο βρέθηκαν και οι δυο να στέκονται μπροστά από τον Ρεξ, κοιτάζοντάς τον από την κορυφή έως τα νύχια, ενώ το κορίτσι άπλωνε το χέρι του και τον ακουμπούσε. Μιλούσαν και οι δυο χαμηλόφωνα, αλλά άκουσα το κορίτσι να λέει κάποια στιγμή: «Μα είναι τέλειος, μαμά. Είναι πανέμορφος». Και αμέσως μετά το παιδί είπε: «Α, έλα τώρα, μαμά».

Η Μάνατζερ του καταστήματος είχε πλησιάσει αθόρυβα από πίσω τους. Κάποια στιγμή η μητέρα γύρισε προς το μέρος της και ρώτησε:

«Ποιο μοντέλο είναι αυτός;»

«Είναι το B2», απάντησε η Μάνατζερ. «Τρίτη σειρά. Ο Ρεξ είναι η ιδανική συντροφιά για το κατάλληλο παιδί. Συγκεκριμένα, νιώθω πως θα ενθαρρύνει την ευσυνείδητη και επιμελή προδιάθεση ενός νεαρού ατόμου».

«Α, η νεαρά από δω σίγουρα το χρειάζεται».

«Αχ, μητέρα, είναι τέλειος».

Τότε η μητέρα είπε: «B2, τρίτη σειρά. Είναι αυτά που έχουν προβλήματα με την απορρόφηση της ηλιακής θερμότητας, σωστά;»

Το είπε έτσι απλά, μπροστά στον Ρεξ, με το χαμόγελο καρφωμένο στο πρόσωπό της. Ο Ρεξ συνέχισε να χαμογελάει, αλλά το παιδί φάνηκε να απορεί και κοίταξε τότε τον Ρεξ και τότε τη μητέρα του.

«Όντως», είπε η Μάνατζερ. «Η τρίτη σειρά είχε κάποια μικροπροβλήματα στην αρχή. Αλλά αυτές οι αναφορές ήταν σε μεγάλο βαθμό υπερβολικές. Σε περιβάλλοντα με κανονικά επίπεδα φωτός, δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα».

«Άκουσα πως η δυσκολία απορρόφησης της ηλιακής ακτινοβολίας μπορεί να δημιουργήσει κι άλλα προβλήματα», είπε η μητέρα. «Ακόμα και προβλήματα συμπεριφοράς».

«Με όλο τον σεβασμό, μαντάμ, τα μοντέλα της σειράς τρία έχουν προσφέρει μεγάλη χαρά σε πολλά παιδιά. Δε χρειάζεται να ανησυχείτε, εκτός κι αν μένετε στην Αλάσκα ή κάτω από τη γη, σε κάποιο ορυχείο».

Η μητέρα συνέχισε να κοιτάζει τον Ρεξ. Τέλος, κούνησε το κεφάλι της αρνητικά. «Λυπάμαι, Καρολάιν. Καταλαβαίνω γιατί σου αρέσει, αλλά δεν κάνει για μας. Θα βρούμε κάποιον άλλον που θα είναι τέλειος για σένα».

Ο Ρεξ συνέχισε να χαμογελάει, μέχρι που οι πελάτες αναχώρησαν, αλλά ούτε και αργότερα άφησε να εκδηλωθεί κάποιο ίχνος λύπης. Και τότε θυμήθηκα ένα αστείο που έλεγε και βεβαιώθηκα πως αυτά τα θέματα, σχετικά με τον Ήλιο και πόση τροφοδοσία μπορούσαμε να λάβουμε, ήταν στο μυαλό του εδώ και καιρό.

Σήμερα, φυσικά, κατάλαβα πως ο Ρεξ δε θα ήταν ο μόνος που το σκεφτόταν. Ωστόσο, επισήμως δεν ήταν πρόβλημα – όλοι εμείς είχαμε τεχνικές προδιαγραφές που αποτελούσαν εγγύηση ότι δε μας επηρέαζαν παράγοντες όπως η θέση μας μέσα σε ένα δωμάτιο. Παρ' όλα αυτά, ένας ΤΦ μπορεί να ένιωθε πως έπεφτε σε λήθαργο, αν έμενε μερικές ώρες μακριά από τον Ήλιο, και να άρχιζε να ανησυχεί πως κάτι δεν πήγαινε καλά – πως αυτός συγκεκριμένα είχε κάποιο σφάλμα και πως αν γινόταν γνωστό, δε θα έβρισκε ποτέ ένα σπίτι.

Αυτός ήταν ένας από τους λόγους που πάντα πασχίζαμε τόσο πολύ να βρισκόμαστε στη βιτρίνα. Είχαν υποσχεθεί σε όλους μας ότι θα περνούσαμε από κει, κι όλοι προσδοκούσαμε να έρθει η σειρά μας. Εν μέρει, είχε να κάνει με τη με-

γάλη τιμή, όπως μας έλεγε η Μάνατζερ, της εκπροσώπησης του καταστήματος στον εξωτερικό κόσμο. Επίσης, ό,τι κι αν έλεγε η Μάνατζερ, εμείς όλοι γνωρίζαμε πως ήταν πολύ πιο πιθανόν να μας διαλέξουν ενόσω ήμασταν στη βιτρίνα. Αλλά το σπουδαιότερο, αυτό που όλοι μας κατανοούσαμε σιωπηλά, ήταν ο Ήλιος και η τροφοδοσία μας. Η Ρόζα κάποτε μου το έθιξε ψιθυριστά, λίγο προτού φτάσει και η δική μας σειρά.

«Κλάρα, νομίζεις πως άπαξ και βρεθούμε στη βιτρίνα, θα λάβουμε τόση καλοσύνη που δε θα μας λείψει ποτέ ξανά;»

Τότε ήμουν ακόμα αρκετά καινούργια και δεν ήξερα πώς να απαντήσω, παρότι η ίδια ερώτηση στριφογύριζε και στο δικό μου μυαλό.

Τέλος, ήρθε η σειρά μας και ένα πρωί η Ρόζα κι εγώ μπήκαμε στη βιτρίνα, φροντίζοντας να μη ρίξουμε κάτω κανένα από τα εκθέματα, όπως είχε κάνει ένα άλλο ζευγάρι την προηγούμενη βδομάδα. Φυσικά, το κατάστημα δεν είχε ανοίξει ακόμα και θεώρησα πως τα ρολά θα ήταν εντελώς κατεβασμένα. Αλλά μόλις καθίσαμε στον Ριγέ Καναπέ, είδα ένα μικρό κενό να διατρέχει το κάτω μέρος του πλέγματος –η Μάνατζερ πρέπει να το είχε σηκώσει λιγάκι, όταν έκανε τον έλεγχο για το αν όλα ήταν έτοιμα για μας– και το φως του Ήλιου δημιουργούσε ένα φωτεινό παραλληλόγραμμο που ανέβαινε πάνω στην πλατφόρμα και κατέληγε σε ευθεία γραμμή ακριβώς μπροστά μας. Δεν είχαμε παρά να τεντώσουμε λιγάκι τα πόδια μας για να φτάσουμε τη θερμότητα. Τότε κατάλαβα πως όποια κι αν ήταν η απάντηση στην ερώτηση της Ρόζας, εκεί θα λαμβάναμε όση τροφοδοσία μας ήταν απαραίτητη για αρκετό διάστημα. Επιπλέον, μόλις η Μάνατζερ πάτησε τον διακόπτη και τα ρολά ανέβηκαν, μας τύλιξε ένα εκτυφλωτικό φως.

Στο σημείο αυτό οφείλω να ομολογήσω πως για μένα πάντα υπήρχε ένας ακόμα λόγος που περιμένα να βρεθώ στη βιτρίνα, ο οποίος δεν είχε καμία σχέση με την τροφοδοσία του Ήλιου, ούτε με το να με επιλέξουν. Αντίθετα από τους περισσότερους ΤΦ, αλλά και από τη Ρόζα, εγώ πάντα λαχταρούσα να δω περισσότερα από τον έξω κόσμο – και να τα δω κανονικά. Έτσι, όταν τα ρολά ανέβηκαν, η συνειδητοποίηση πως τώρα υπήρχε μόνο το γυαλί ανάμεσα σ' εμένα και στο πεζοδρόμιο, πως ήμουν ελεύθερη να δω από κοντά και εξ ολοκλήρου τόσο πολλά πράγματα που στο παρελθόν είχα δει μόνο υπό γωνία ή μόνο τις άκρες τους, με ενθουσίαζε τόσο πολύ, ώστε για μια στιγμή ξέχασα τον Ήλιο και την ευεργεσία του.

Είδα για πρώτη φορά πως το Κτίριο ΑΣΑ ήταν στην πραγματικότητα κατασκευασμένο από ξεχωριστά τούβλα και πως δεν ήταν λευκό, όπως νόμιζα, αλλά ανοιχτό κίτρινο. Τώρα διέκρινα πως ήταν ακόμα ψηλότερο απ' ό,τι νόμιζα –είκοσι δύο όροφοι– και πως κάθε παράθυρο είχε το δικό του περβάζι. Είδα πως ο Ήλιος είχε σχηματίσει μια διαγώνια γραμμή στην πρόσοψη του κτιρίου, ώστε στη μια πλευρά του υπήρχε ένα τρίγωνο που έδειχνε σχεδόν λευκό, ενώ στην άλλη υπήρχε ένα άλλο τρίγωνο πολύ σκούρο, αν και τώρα πια γνώριζα πως ολόκληρο το κτίριο είχε ανοιχτό κίτρινο χρώμα. Και όχι μόνο μπορούσα να δω κάθε παράθυρο μέχρι πάνω ψηλά τη στέγη, αλλά μπορούσα ενίοτε να δω και τους ανθρώπους που ήταν μέσα, να στέκονται όρθιοι, να κάθονται, να περιφέρονται. Έπειτα, κάτω στον δρόμο, έβλεπα τους περαστικούς με κάθε λεπτομέρεια, τα διαφορετικά παπούτσια τους, τα χάρτινα κύπελλά τους, τις τσάντες στον ώμο, τα σκυλάκια τους και, αν το επιθυμούσα, μπορούσα να ακολουθήσω με το βλέμμα μου όποιον ήθελα, μέχρι να φτάσει στη διάβαση πεζών και ως τη δεύτερη πινακίδα της προειδοποίησης για απομάκρυν-

ση των οχημάτων, εκεί όπου δυο εργάτες επιθεωρητές στέκο-
νταν πάνω από έναν αποχετευτικό αγωγό και κάτι έδειχναν.
Έβλεπα μέσα στα ταξί, καθώς έκοβαν ταχύτητα για να πε-
ράσουν τη διάβαση οι πεζοί – το χέρι ενός οδηγού να χτυπάει
το τιμόνι του, τον σκούφο που φορούσε κάποιος επιβάτης.

Η μέρα κυλούσε, ο Ήλιος μάς κρατούσε ζεστές κι εγώ
έβλεπα πως η Ρόζα ήταν πολύ χαρούμενη. Αλλά διέκρινα
επίσης πως εκείνη ούτε που πρόσεχε τίποτα, έχοντας καρ-
φώσει το βλέμμα της πάνω στην πρώτη πινακίδα προειδο-
ποίησης για απομάκρυνση των οχημάτων που υπήρχε ακρι-
βώς μπροστά μας. Μόνον όταν της έδειχνα κάτι, γύριζε το
κεφάλι της, αλλά αμέσως έχανε το ενδιαφέρον και επέστρε-
φε το βλέμμα της στο πεζοδρόμιο και στην πινακίδα.

Η μοναδική φορά που η Ρόζα έστρεψε αλλού το βλέμμα
για λίγο ήταν όταν ένας περαστικός σταμάτησε μπροστά στη
βιτρίνα. Στην περίπτωση αυτή, κάναμε και οι δυο ό,τι μας εί-
χε δασκαλέψει η Μάνατζερ, φορέσαμε το «ουδέτερο» χαμό-
γελό μας και καρφώσαμε το βλέμμα στην απέναντι πλευρά
του δρόμου, σε κάποιο σημείο στο μέσον του Κτιρίου ΑΣΑ.
Ήταν μεγάλος ο πειρασμός να παρατηρήσουμε πιο σχολα-
στικά έναν περαστικό που πλησίαζε, αλλά η Μάνατζερ μας
είχε εξηγήσει πως ήταν πολύ βάρβαρο να κάνουμε οπτική
επαφή μια τέτοια στιγμή. Μόνον όταν κάποιος περαστικός
μάς έκανε ένα συγκεκριμένο νόημα ή μας μιλούσε μέσα από
το τζάμι, εμείς θα απαντούσαμε, αλλά ποτέ πριν.

Ορισμένοι άνθρωποι που σταματούσαν, όπως αποδείχτη-
κε δεν είχαν κανένα ενδιαφέρον για μας. Απλώς ήθελαν να
βγάλουν το παπούτσι τους και κάτι να κάνουν με αυτό ή να
κάνουν διατάσεις για να ξεπιασθούν. Κάποιοι άλλοι κολλού-
σαν πάνω στο τζάμι και κοίταζαν μέσα. Οι περισσότεροι ήταν
παιδιά, στην ηλικία για την οποία ήμαστε κατάλληλες εμείς,

γι' αυτό και χαιρόνταν να μας κοιτάζουν. Ένα παιδί πλησίαζε ενθουσιασμένο, μόνο του ή με κάποιον ενήλικο, μας έδειχνε, γελούσε, έκανε έναν μορφασμό, χτυπούσε το τζάμι και μας χαιρετούσε.

Ενίοτε –και λίαν συντόμως βελτιώθηκα στο να παρακολουθώ όσους πλησίαζαν στη βιτρίνα, ενώ έδειχνα πως κοίταξα το Κτίριο ΑΣΑ– κάποιο παιδί μάς κοίταζε και είχε άλλοτε λύπη ή άλλοτε θυμό, σαν να του είχαμε κάνει κάτι. Ένα τέτοιο παιδί εύκολα άλλαζε διάθεση και την αμέσως επόμενη στιγμή άρχιζε να γελάει ή να μας χαιρετάει όπως τα υπόλοιπα παιδιά, όμως, μετά τη δεύτερη μέρα μας στη βιτρίνα, έμαθα γρήγορα να τα ξεχωρίζω.

Προσπάθησα να συζητήσω το θέμα με τη Ρόζα, την τρίτη ή την τέταρτη φορά που ήρθε ένα τέτοιο παιδί, αλλά εκείνη χαμογέλασε και είπε: «Κλάρρα, ανησυχείς πάρα πολύ. Είμαι σίγουρη ότι το παιδί ήταν μια χαρά. Και πώς να μην είναι καλά μια τέτοια μέρα; Ολόκληρη η πόλη είναι χαρούμενη σήμερα».

Τότε έθεσα το θέμα στη Μάνατζερ μας, στο τέλος της τρίτης μας μέρας. Μας είχε επαινέσει, λέγοντας πως είμαστε «ωραίες και ξεχωριστές» στη βιτρίνα. Τα φώτα στο κατάστημα είχαν χαμηλώσει εκείνη την ώρα και ήμασταν στο πίσω μέρος, ακουμπώντας πάνω στον τοίχο, μερικές από εμάς ξεφυλλίζοντας ενδιαφέροντα περιοδικά, πριν πέσουμε για ύπνο. Η Ρόζα ήταν δίπλα μου και από τους ώμους της κατάλαβα πως είχε ήδη μισοκοιμηθεί. Έτσι, όταν η Μάνατζερ με ρώτησε αν είχα απολαύσει τη μέρα μου, πήρα την ευκαιρία και της είπα για τα λυπημένα παιδιά που είχαν έρθει στη βιτρίνα.

«Κλάρρα, είσαι πολύ ξεχωριστή», είπε η Μάνατζερ, κρατώντας τη φωνή της όσο το δυνατόν πιο χαμηλή, για να μην

ενοχλήσει τη Ρόζα και τις άλλες. «Παρατηρείς και απορροφάς τόσα πολλά». Κούνησε το κεφάλι της σαν να απορούσε. Έπειτα είπε: «Αυτό που πρέπει να καταλάβεις είναι πως είμαστε ένα πολύ ιδιαίτερο καπάστημα. Υπάρχουν πολλά παιδιά εκεί έξω που θα ήθελαν να είναι σε θέση να διαλέξουν εσένα, να διαλέξουν τη Ρόζα ή κάποιον άλλο από εσάς. Αλλά, δυστυχώς, δεν είναι εφικτό γι' αυτά. Είστε απρόσιτες. Αυτός είναι ο λόγος που έρχονται στη βιτρίνα, για να ονειρευτούν ότι σας κατέχουν. Και τότε είναι που μελαγχολούν».

«Μάνατζερ, ένα τέτοιο παιδί θα μπορούσε έχει έναν ΤΦ στο σπίτι;»

«Μάλλον όχι. Οποσδήποτε όχι μια σαν εσένα. Συνεπώς, όταν ένα παιδί σε κοιτάζει περίεργα, με πικρία και θλίψη ή λέει κάτι δυσάρεστο πίσω από το τζάμι, μη δίνεις σημασία. Να θυμάσαι μόνο πως ένα τέτοιο παιδί πιθανότατα είναι απογοητευμένο».

«Ένα τέτοιο παιδί, ένα παιδί χωρίς ΤΦ, σίγουρα θα νιώθει μοναξιά».

«Ναι, φυσικά», είπε χαμηλόφωνα η διευθύντρια. «Μοναξιά. Ναι».

Χαμήλωσε τα μάτια της και παρέμεινε αμίλητη, ενώ εγώ περίμενα. Έπειτα χαμογέλασε απότομα και απλώνοντας το χέρι της, πήρε το ενδιαφέρον περιοδικό που ξεφύλλιζα.

«Καληνύχτα, Κλάρα. Εύχομαι αύριο να είσαι όσο υπέροχη ήσουν και σήμερα. Και μην ξεχνάς. Εσύ και η Ρόζα είστε οι εκπρόσωποί μας σε ολόκληρο τον δρόμο».

Βρισκόμασταν σχεδόν στο μέσον του τέταρτου πρωινού στη βιτρίνα, όταν είδα ένα ταξί να κόβει ταχύτητα, ο οδηγός του να στρίβει και να βγάζει χέρι δεξιά, ώστε τα άλλα ταξί να

του επιτρέψουν να περάσει τις λωρίδες και να φτάσει στο κρόσπεδο μπροστά από το κατάστημά μας. Τα μάτια της Τζόσι είχαν καρφωθεί πάνω μου καθώς έβγαινε στο πεζοδρόμιο. Ήταν γλομή και λεπτή και καθώς μας πλησίαζε, διέκρινα πως το περπάτημά της δεν ήταν όπως των άλλων περαστικών. Δε θα την έλεγες αργή, αλλά έμοιαζε σαν ύστερα από κάθε βήμα να προετοιμαζόταν για το επόμενο, προκειμένου να βεβαιωθεί ότι ήταν ασφαλής και δε θα έπεφτε. Υπολόγισα την ηλικία της γύρω στα δεκατέσσερα και μισό.

Όταν βρέθηκε αρκετά κοντά και όλοι οι πεζοί προσπερνούσαν πίσω από την πλάτη της, σταμάτησε και μου χαμογέλασε.

«Γεια σου», είπε μέσα από το τζάμι. «Γεια σου, μ' ακούς;»

Η Ρόζα συνέχισε να κοιτάζει ευθεία το Κτίριο ΑΣΑ, όπως υποτίθεται πως έπρεπε να κάνει. Όμως τώρα είχαν απευθυνθεί σ' εμένα, μπορούσα να κοιτάξω το παιδί στα μάτια, να αντιγυρίσω το χαμόγελό του και να γνέψω ενθαρρυντικά.

«Αλήθεια;» είπε η Τζόσι – αν και φυσικά δε γνώριζα ακόμα πως έτσι την έλεγαν. «Εγώ μετά δυσκολίας ακούω τον εαυτό μου. Εσύ μ' ακούς στ' αλήθεια;»

Έγνεψα καταφατικά ξανά και εκείνη κούνησε το κεφάλι της, λες και είχε εντυπωσιαστεί πολύ.

«Ουάου». Γύρισε το κεφάλι της –ακόμα κι αυτή την κίνηση την έκανε με μεγάλη προσοχή– και κοίταξε το ταξί από το οποίο είχε βγει. Η πόρτα ήταν όπως την είχε αφήσει, διάπλατα ανοιχτή στο πεζοδρόμιο, και δυο μορφές παρέμεναν καθισμένες στο πίσω κάθισμα, μιλώντας και δείχνοντας κάτι πέρα από τη διάβαση των πεζών. Η Τζόσι φάνηκε ικανοποιημένη που οι ενήλικοι δε σκόπευαν να βγουν και έκανε ένα ακόμα βήμα μπροστά, μέχρι που το πρόσωπό της άγγιξε σχεδόν τη βιτρίνα.

«Σε είδα χτες», είπε.

Προσπάθησα να ανακαλέσω την προηγούμενη μέρα, αλλά καθώς δεν εντόπισα κάποια ανάμνηση της Τζόσι, την κοίταξα έκπληκτη.

«Α, μη νιώθεις άσχημα, δεν υπήρχε περίπτωση να με είχες δει. Ήμουν περαστική, μέσα σ' ένα ταξί που έτρεχε γρήγορα. Όμως σε είδα στη βιτρίνα σου, γι' αυτό έβαλα τη μαμά να σταματήσει σήμερα εδώ». Κοίταξε πάλι πίσω με την ίδια προσοχή. «Ουάου, ακόμα μιλάει με την κυρία Τζέφρις. Ακριβές συζητήσεις όμως, σωστά; Ο μετρητής στο ταξί δε σταματάει να γράφει».

Και τότε διέκρινα πως όταν γελούσε, το πρόσωπό της πλημμύριζε καλοσύνη. Αλλά, παραδόξως, την ίδια στιγμή αναρωτήθηκα αν η Τζόσι ήταν ένα από εκείνα τα μοναχικά παιδιά, για τα οποία συζητούσαμε με τη Μάνατζερ.

Έπειτα έριξε μια ματιά στη Ρόζα –η οποία συνέχιζε να κοιτάζει ευσυνειδητά το Κτίριο ΑΣΑ– και είπε: «Η φίλη σου είναι πολύ χαριτωμένη». Αλλά μόλις το είπε, αμέσως τα μάτια της Τζόσι στράφηκαν πάλι πάνω μου. Συνέχισε να με κοιτάζει αμίλητη για μερικά λεπτά, κι εγώ άρχισα να ανησυχώ μήπως οι δικοί της βγουν από το αυτοκίνητο, πριν προλάβει να πει κάτι περσιότερο. Και τότε είπε:

«Ξέρεις κάτι; Η φίλη σου θα γίνει η ιδανική φίλη για κάποιο από τα παιδιά εκεί έξω. Όμως εγώ, χτες που περάσαμε με το αυτοκίνητο και είδα εσένα, σκέφτηκα: Να, αυτή είναι, αυτή είναι η ΤΦ που αναζητούσα!» Γέλασε πάλι. «Συγγνώμη. Ίσως αυτό που είπα να ακούγεται θρασύτατο». Γύρισε για άλλη μια φορά προς το ταξί, αλλά οι μορφές στο πίσω κάθισμα δεν έδειχναν πως είχαν πρόθεση να κατέβουν. «Είσαι Γαλλίδα;» ρώτησε. «Μοιάζεις με Γαλλίδα».

Χαμογέλασα και κούνησα το κεφάλι μου αρνητικά.

«Ήταν αυτές οι δυο Γαλλίδες», είπε η Τζόσι, «ήρθαν στην τελευταία μας συνάνθρωση. Είχαν και οι δυο τα μαλλιά τους κομμένα έτσι κοντά, σαν τα δικά σου. Πολύ χαριτωμένες». Με κοίταξε σιωπηλά για λίγο ακόμα και νόμισα πως διέκρινα ένα ακόμα ίχνος θλίψης, αλλά τότε ήμουν ακόμα αρκετά καινούργια και δεν μπορούσα να είμαι σίγουρη. Έπειτα χαμογέλασε και είπε:

«Ε, εσείς, κορίτσια, δε ζεσταίνεστε έτσι που κάθεστε εκεί μέσα; Δε θέλετε να πιείτε κάτι;»

Έγνεψα αρνητικά και σήκωσα τα χέρια μου, με τις παλάμες προς τα πάνω, για να δηλώσω την ομορφιά της τροφодοσίας του Ήλιου που μας περιέλουζε.

«Α, ναι, το ξέχασα. Σας αρέσει ο Ήλιος, σωστά;»

Γύρισε πάλι, αυτή τη φορά για να κοιτάξει τις κορυφές των κτιρίων. Εκείνη τη στιγμή ο Ήλιος βρισκόταν στο κενό διάστημα τ' ουρανού και η Τζόσι κάρφωσε εκεί τα μάτια της, αλλά αμέσως μετά στράφηκε ξανά προς το μέρος μου.

«Δεν καταλαβαίνω πώς το κάνεις αυτό. Εννοώ πως μπορείς να κοιτάξεις συνεχώς προς την ίδια κατεύθυνση χωρίς να ζαλίζεσαι. Εγώ δε θα μπορούσα να το κάνω ούτε για ένα δευτερόλεπτο».

Έφερε το ένα χέρι στο μέτωπό της, έπειτα κοίταξε ξανά αλλού, αυτή τη φορά όμως δεν κοίταξε τον Ήλιο αλλά κάπου ψηλά, στην κορυφή του κτιρίου ΑΣΑ. Ύστερα από πέντε δευτερόλεπτα γύρισε πάλι προς το μέρος μου.

«Υποθέτω πως για σας, από το σημείο όπου βρίσκεστε, ο Ήλιος πρέπει να δύει πίσω από εκείνο το ψηλό κτίριο, σωστά; Αυτό σημαίνει πως μάλλον δε βλέπετε ποτέ τον τόπο όπου *πραγματικά* δύει. Εκείνο το κτίριο πρέπει να παρεμβάλλεται πάντα». Έριξε πάλι μια γρήγορη ματιά για να ελέγξει αν οι δικοί της ήταν ακόμα μέσα στο αυτοκίνητο και με-

τά συνέχισε: «Εκεί όπου μένουμε εμείς δεν παρεμβάλλεται τίποτα. Ψηλά από το δωμάτιο μου, βλέπεις το ακριβές σημείο όπου δύει ο Ήλιος. Το ακριβές σημείο όπου χάνεται τη νύχτα».

Πρέπει να φάνηκα έκπληκτη και με την άκρη του ματιού μου διέκρινα τη Ρόζα να έχει ξεχαστεί και να κοιτάζει αποσβολωμένη την Τζόσι.

«Όμως δε βλέπω το σημείο απ' όπου ανατέλλει το πρωί», είπε η Τζόσι. «Οι λόφοι και τα δέντρα παρεμβάλλονται. Όπως συμβαίνει κι εδώ, υποθέτω. Πάντα κάτι παρεμβάλλεται. Αλλά τα βράδια είναι το κάτι άλλο. Από εκείνη τη πλευρά που βλέπει το δωμάτιο μου, είναι ανοιχτή και κενή έκταση. Αν έρθεις να μείνεις μαζί μας, θα το δεις».

Ένας ενήλικος κι έπειτα ένας άλλος βγήκαν από το ταξί στο πεζοδρόμιο. Η Τζόσι δεν τους είχε δει, αλλά ίσως να άκουσε κάτι, καθώς άρχισε να μιλάει γρηγορότερα.

«Σου τ' ορκίζομαι. Θα βλέπεις το ακριβές σημείο όπου δύει».

Οι ενήλικοι ήταν γυναίκες και οι δυο ντυμένες με ρούχα υψηλόβαθμων υπαλλήλων γραφείου. Υπέθεσα πως η ψηλότερη ήταν η μητέρα που είχε αναφέρει η Τζόσι, επειδή την παρακολουθούσε συνεχώς, ακόμα και καθώς αντάλλασσαν φιλάκια στο μάγουλο με τη φίλη της. Έπειτα η φίλη της έφυγε, χάθηκε ανάμεσα στους άλλους περαστικούς, και η Μητέρα γύρισε προς το μέρος μας. Για ένα και μόνο δευτερόλεπτο, το διεισδυτικό της βλέμμα δε στάθηκε πλέον πάνω στην Τζόσι αλλά πάνω σ' εμένα, κι αμέσως κοίταξα αλλού, έστρεψα το βλέμμα ψηλά στο Κτίριο ΑΣΑ. Η Τζόσι όμως μιλούσε ξανά μπροστά από το τζάμι, η φωνή της ήταν πιο σιγανή, αλλά ακουγόταν.

«Πρέπει να πηγαίνω τώρα, αλλά θα γυρίσω σύντομα. Θα πούμε κι άλλα». Έπειτα είπε σχεδόν ψιθυριστά κάτι που μόνο εγώ μπορούσα να ακούσω: «Δε θα φύγεις, έτσι;»

Κούνησα το κεφάλι μου αρνητικά και χαμογέλασα.

«Ωραία. Εντάξει. Λοιπόν, γεια σου τώρα. Αλλά μόνο για την ώρα».

Η Μητέρα εκείνη τη στιγμή στεκόταν ακριβώς πίσω από την Τζόσι. Είχε μαύρα μαλλιά και ήταν λεπτή, αν και όχι όσο η Τζόσι ή κάποιοι από τους δρομείς. Είχε πλησιάσει περισσότερο και μπορούσα να δω καλύτερα το πρόσωπό της, υπολόγισα την ηλικία της: γύρω στα σαράντα πέντε. Όπως ήδη ανέφερα, δεν ήμουν και τόσο ακριβής με τις ηλικίες τότε, αλλά όπως αποδείχτηκε στη δική της περίπτωση, δεν έπεσα πολύ έξω. Από απόσταση, αρχικά τη θεώρησα νεότερη, αλλά όταν πλησίασε, διέκρινα τις βαθιές ρυτίδες γύρω από το στόμα, καθώς και μια θυμωμένη εξάντληση στα μάτια της. Πρόσεξα επίσης πως όταν η Μητέρα πλησίασε στην πλάτη της Τζόσι, το απλωμένο χέρι της δίπλωσε, έμεινε μετέωρο στον αέρα, σχεδόν αποτραβήχτηκε, πριν απλωθεί ξανά και ακουμπήσει πάνω στον ώμο της κόρης της.

Χώθηκαν κι αυτές στο ρεύμα των περαστικών, προχωρώντας προς την κατεύθυνση της δεύτερης πινακίδας της προειδοποίησης για την απομάκρυνση των οχημάτων, η Τζόσι με το διστακτικό βάδισμά της και το χέρι της μητέρας περασμένο στον ώμο της. Μια φορά, πριν χαθούν από τα μάτια μου, η Τζόσι γύρισε και κοίταξε πίσω και παρότι αναγκάστηκε να επιβραδύνει τον ρυθμό τους, με χαιρέτησε και μου χάρισε ένα τελευταίο χαμόγελο.

Αργότερα, το ίδιο απόγευμα, η Ρόζα είπε: «Κλάρα, δεν είναι περίεργο; Πάντα πίστευα ότι όταν βρεθούμε στη βιτρίνα, θα βλέπαμε πολλούς ΤΦ να περνούν έξω στον δρόμο. Όσοι έχουν ήδη βρει σπίτι. Αλλά, τελικά, δεν είναι και τόσοι πολλοί. Αναρωτιέμαι πού πήγαν».

Αυτό ήταν ένα από τα χαρακτηριστικά της Ρόζας. Μπορεί να μην παρατηρούσε πολλά, ακόμα κι όταν της έδειχνα κάτι, ακόμα και τότε δεν μπορούσε να διακρίνει τι το ιδιαίτερο ή τι το ενδιαφέρον είχε. Όμως, μερικές φορές έκανε μια παρατήρηση όπως αυτή. Αμέσως μόλις το είπε, συνειδητοποίησα πως κι εγώ περίμενα να δω πολύ περισσότερους ΤΦ από τη βιτρίνα να περπατούν χαρούμενοι με τα παιδιά τους ή να έχουν βγει μόνοι τους για δουλειές, και παρότι μπορεί να μην το είχα ομολογήσει στον εαυτό μου, είχα ξαφνιαστεί και είχα απογοητευθεί λιγάκι.

«Έχεις δίκιο», είπα κοιτάζοντας δεξιά κι αριστερά. «Ετούτη τη στιγμή, ανάμεσα σε όλους αυτούς τους περαστικούς, δεν υπάρχει ούτε ένας ΤΦ».

«Δεν είναι ένας εκεί κάτω; Αυτός που περνάει μπροστά από το Κτίριο με τις Εξόδους Κινδύνου;»

Κοιτάξαμε και οι δυο διακριτικά, έπειτα κουνήσαμε ταυτόχρονα το κεφάλι μας.

Παρότι εκείνη είχε θέσει το θέμα των ΤΦ έξω στον κόσμο, ως συνήθως έχασε γρήγορα το ενδιαφέρον της. Μέχρι την ώρα που εγώ εντόπισα έναν έφηβο με τον ΤΦ του να περνούν από έναν πάγκο με χυμούς, δίπλα από το Κτίριο ΑΣΑ, εκείνη ούτε που γύρισε να τους κοιτάξει.

Ωστόσο, συνέχισα να σκέφτομαι αυτά που είχε πει η Ρόζα και όποτε περνούσε κάποιος ΤΦ, τον παρατηρούσα προσεκτικά. Και ύστερα από λίγο πρόσεξα ένα περίεργο πράγμα: υπήρχαν πάντα περισσότεροι ΤΦ στην πλευρά του Κτιρίου ΑΣΑ απ' ό,τι στη δική μας. Και συχνά, όταν ένας ΤΦ τύχαινε να έρχεται προς τη δική μας πλευρά, περπατώντας με κάποιο παιδί και προσπερνώντας τη δεύτερη πινακίδα της προειδοποίησης για απομάκρυνση των οχημάτων, περνούσαν τη διάβαση χωρίς να περνούν από το κατάστημά μας.

Όταν κάποιος ΤΦ τύχαινε να περάσει από μπροστά μας, αντιδρούσε πάντα περίεργα, επιταχύνοντας το βήμα και αποστρέφοντας το πρόσωπό του. Αναρωτήθηκα τότε αν εμείς –ολόκληρο το κατάστημα– τους φέρναμε σε αμηχανία. Αναρωτήθηκα αν εγώ και η Ρόζα, μόλις βρούμε τα σπίτια μας, θα νιώθουμε αμήχανα, όταν μας υπενθυμίζουν πως δε ζούσαμε πάντοτε με τα παιδιά μας, αλλά περάσαμε κι από ένα κατάστημα. Ωστόσο, όσο κι αν προσπαθούσα, δεν κατάφερνα να φανταστώ τη Ρόζα ή εμένα να νιώθουμε έτσι για το κατάστημα, για τη Μάνατζερ ή για τους άλλους ΤΦ.

Κι ενώ συνέχιζα να κοιτάζω έξω, μία άλλη πιθανότητα μου πέρασε απ' τον νου, ότι οι ΤΦ δεν ήταν αμήχανοι, αλλά φοβούνταν. Φοβούνταν, επειδή εμείς ήμαστε καινούργια μοντέλα, πως σύντομα τα παιδιά τους θα αποφάσιζαν να τα πετάξουν και να τα αντικαταστήσουν με ΤΦ σαν εμάς. Αυτός ήταν ο λόγος που περνούσαν τόσο αμήχανα και νευρικά, αποφεύγοντας να κοιτάξουν προς το μέρος μας. Κι αυτός ήταν ο λόγος που βλέπαμε τόσο λίγους ΤΦ από τη βιτρίνα μας. Ωστόσο, γνώριζα πως ο επόμενος δρόμος –εκείνος πίσω από το Κτίριο ΑΣΑ– ήταν γεμάτος με ΤΦ. Γνώριζα πως οι ΤΦ εκεί έξω έκαναν ό,τι ήταν δυνατόν για να πάρουν οποιονδήποτε άλλον δρόμο εκτός από αυτόν που θα τους έφερνε μπροστά από το κατάστημά μας, επειδή το τελευταίο που ήθελαν ήταν τα παιδιά τους να μας δουν και να πλησιάσουν στη βιτρίνα.

Δε μοιράστηκα καμία απ' αυτές τις σκέψεις με τη Ρόζα. Απεναντίας, κάθε φορά που εντοπίζαμε έναν ΤΦ εκεί έξω, φρόντιζα να αναρωτηθώ δυνατά αν ήταν ευχαριστημένος με το παιδί και το σπίτι του, κι αυτό πάντα ενθουσίαζε τη Ρόζα. Το εξέλαβε ως ένα είδος παιχνιδιού και τους έδειχνε λέγοντας: «Να, για κοίτα εκεί! Το βλέπεις, Κλάρα; Εκείνο το αγόρι αγαπάει τον ΤΦ του! Α, κοίτα πώς γελάνε παρέα!»

Ασφαλώς και υπήρχαν πλήθος από τέτοια ζευγάρια που έδειχναν χαρούμενα μαζί. Όμως η Ρόζα παρέκαμπτε πολλά άλλα σημάδια. Συχνά αναφωνούσε ικανοποιημένη βλέποντας ένα ζευγάρι να περνάει, τότε κοίταζα κι εγώ και διέκρινα πως παρότι κάποια κοπέλα χαμογελούσε στην ΤΦ της, στην πραγματικότητα ήταν θυμωμένη μαζί της, κι εκείνη τη συγκεκριμένη στιγμή μπορεί να έκανε ακόμα και σκληρές σκέψεις γι' αυτήν. Παρατηρούσα συνεχώς τέτοια πράγματα, αλλά δεν έλεγα τίποτα και άφηνα τη Ρόζα να διατηρεί τις δικές της απόψεις.

Κάποτε, το πρωινό της πέμπτης μέρας στη βιτρίνα, είδα δυο ταξί στο πλαϊνό μέρος του Κτιρίου ΑΣΑ, να κινούνται αργά και τόσο κολλητά μεταξύ τους, ώστε κάποιος καινούργιος μπορεί και να υπέθετε πως ήταν ένα και μόνο όχημα – ένα είδος διπλού ταξί. Έπειτα το ταξί που προπορευόταν επιτάχυνε λιγάκι και στο κενό, στο απέναντι πεζοδρόμιο, εμφανίστηκε ένα κορίτσι δεκατεσσάρων χρονών, που φορούσε μια μπλούζα με καρτούν, να προχωράει προς την κατεύθυνση της διάβασης. Δε συνοδευόταν από κηδεμόνα ούτε κάποιον ΤΦ, αλλά ήταν νευρικό και ανυπόμονο, κι επειδή βάδιζε με την ίδια ταχύτητα με τα ταξί, κατάφερα να συνεχίσω να το παρακολουθώ για κάμποση ώρα μέσα από το κενό. Έπειτα το κενό ανάμεσα στα ταξί διευρύνθηκε και είδα πως τελικά ήταν με έναν ΤΦ –ένα Αγόρι ΤΦ–, ο οποίος την ακολουθούσε τρία βήματα πιο πίσω. Διέκρινα επίσης, ακόμα και μέσα σ' εκείνο το σύντομο χρονικό διάστημα, ότι δεν είχε βρεθεί πίσω της τυχαία, ότι έτσι είχε αποφασίσει το κορίτσι να περπατούν – εκείνο μπροστά κι αυτός λίγα βήματα πιο πίσω. Το Αγόρι ΤΦ το είχε αποδεχτεί, παρότι οι άλλοι περαστικοί θα το έβλεπαν και θα συμπεραίναν πως το κορίτσι δεν τον αγαπούσε. Διέκρινα και την κόπωση στο βήμα του αγοριού και αναρωτήθηκα

πώς μπορεί να είναι όταν έχεις βρει τελικά ένα σπίτι, αλλά ξέρεις ότι το παιδί σου δε σε θέλει. Μέχρι να δω εκείνο το ζευγάρι, δε μου είχε περάσει από τον νου πως ένας ΤΦ μπορούσε να είναι με κάποιο παιδί που τον περιφρονούσε και ήθελε να τον διώξει, ωστόσο παρέμεναν μαζί. Έπειτα το μπροστινό ταξί, φτάνοντας στη διάβαση, έκοψε ταχύτητα και το άλλο που ακολουθούσε πλησίασε περισσότερο, κι έτσι δεν μπορούσα πλέον να τους δω. Παρότι συνέχισα να παρακολουθώ για να δω αν θα περνούσαν τη διάβαση, δεν ήταν ανάμεσα στους πεζούς που πέρασαν και δεν κατάφερα να διακρίνω την άλλη πλευρά εξαιτίας των υπόλοιπων ταξί.

Δε θα ήθελα να είμαι με κάποια άλλη εκτός από τη Ρόζα τις μέρες της βιτρίνας, αλλά ο χρόνος που περάσαμε εκεί έφερε στην επιφάνεια τη διαφορά στις απόψεις μας. Όχι πως εγώ ήμουν πιο διψασμένη να μάθω περισσότερα για τον έξω κόσμο από τη Ρόζα, γιατί κι εκείνη, με τον δικό της τρόπο, ήταν ενθουσιώδης και παρατηρητική και εξίσου ανήσυχη με εμένα προκειμένου να προετοιμαστεί και να γίνει όσο το δυνατόν πιο καλή και ωφέλιμη ως ΤΦ. Αλλά εγώ όσο περισσότερα παρατηρούσα, τόσο περισσότερα ήθελα να μαθαίνω και, αντίθετα από τη Ρόζα, προβληματιζόμουν και στη συνέχεια γοητευόμουν από τα μυστήρια συναισθήματα που εκδήλωναν οι περαστικοί μπροστά μας. Κατάλαβα ότι αν δεν κατανούσα τουλάχιστον ορισμένα απ' αυτά τα μυστήρια, όταν θα ερχόταν η ώρα, δε θα ήμουν σε θέση να βοηθήσω το παιδί μου όπως θα έπρεπε. Κι έτσι άρχισα να ψάχνω –στα πεζοδρόμια, μέσα στα περαστικά ταξί, ανάμεσα στα πλήθη που περίμεναν στη διάβαση των πεζών– το είδος της συμπεριφοράς που όφειλα να γνωρίζω.

Στην αρχή ήθελα και η Ρόζα να κάνει το ίδιο, αλλά σύντομα κατάλαβα πως ήταν άσκοπο. Μια φορά, την τρίτη μέρα στη βιτρίνα μας, όταν ο Ήλιος είχε ήδη χαθεί πίσω από το Κτίριο ΑΣΑ, δυο ταξί σταμάτησαν στη δική μας πλευρά του δρόμου, οι οδηγοί βγήκαν και άρχισαν να μαλώνουν με ταξύ τους. Δεν ήταν η πρώτη φορά που γινόμασταν μάρτυρες ενός καβγά: όταν ήμασταν ακόμα σχετικά πολύ καινούργιες, είχαμε μαζευτεί στο παράθυρο για να δούμε τους τρεις αστυνομικούς που μάλωναν με τον Ζητιάνο και τον σκύλο του μπροστά από τη λευκή πόρτα. Εκείνος ο καβγάς όμως δεν ήταν άγριος και η Μάνατζερ αργότερα μας εξήγησε ότι οι αστυνομικοί ανησυχούσαν για τον Ζητιάνο, επειδή είχε μεθύσει και ήθελαν απλώς να τον βοηθήσουν. Μόνο που οι δύο ταξιτζήδες δεν ήταν σαν τους αστυνομικούς. Πάλευαν λες και το πιο σημαντικό πράγμα στον κόσμο ήταν να βλάψουν ο ένας τον άλλον όσο το δυνατόν περισσότερο. Τα πρόσωπά τους είχαν παραμορφωθεί από τρομακτικές εκφράσεις, ώστε κάποιος καινούργιος μπορεί να μην καταλάβαινε ότι ήταν άνθρωποι, έτσι όπως έριχναν μπουνιές ακατάπαυστα και βροντοφώναζαν βρισιές. Στην αρχή οι περαστικοί είχαν τόσο σοκαριστεί, ώστε πισωπάτησαν, αλλά στη συνέχεια μερικοί υπάλληλοι γραφείου κι ένας δρομέας τούς σταμάτησαν και τους χώρισαν. Και παρότι ο ένας είχε αίματα στο πρόσωπό του, μπήκαν και πάλι ο καθένας στο ταξί του και όλα ξαναμπήκαν στη θέση τους. Λίγο αργότερα πρόσεξα πως τα δυο ταξί –εκείνα που οι οδηγοί τους είχαν μαλώσει– περιέμεναν υπομονετικά το ένα πίσω από το άλλο, στην ίδια λωρίδα, για να αλλάξει χρώμα το φανάρι.

Όταν πήγα όμως να συζητήσω με τη Ρόζα για όσα είχα δει, φάνηκε να απορεί και είπε: «Καβγάς; Δεν το είδα, Κλάρα».

«Ρόζα, είναι αδύνατον να μην το πρόσεξεξες. Συνέβη ακριβώς μπροστά μας πριν από λίγο. Να, εκείνοι οι δυο οδηγοί».

«Α, εννοείς τους ταξιτζήδες! Δεν κατάλαβα πως εννοούσες αυτούς, Κλάρα. Α, ναι, τους είδα, φυσικά και τους είδα. Αλλά δε νομίζω πως καβγάδιζαν».

«Ρόζα, φυσικά και καβγάδιζαν».

«Α, όχι, έκαναν πως μάλωναν. Έπαιζαν».

«Ρόζα, πάλευαν».

«Μην είσαι χαζή, Κλάρα! Κάνεις τόσο παράξενες σκέψεις. Αυτοί έπαιζαν και το διασκέδαζαν, το ίδιο και οι περαστικοί».

Στο τέλος απλώς είπα: «Μπορεί να έχεις δίκιο, Ρόζα» και δε νομίζω πως εκείνη ξανασκέφτηκε το περιστατικό.

Εγώ όμως δεν μπορούσα να ξεχάσω τόσο εύκολα τους ταξιτζήδες. Ακολουθούσα με το βλέμμα μου κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο στο πεζοδρόμιο, κι αναρωτιόμουν αν θα θύμωνε τόσο πολύ όσο εκείνοι. Ή προσπαθούσα να φανταστώ πώς θα ήταν ένας περαστικός, αν το πρόσωπό του παραμορφωνόταν από την οργή. Κυρίως –κι αυτό δε θα το καταλάβαινε ποτέ η Ρόζα– προσπαθούσα να νιώσω μέσα στο δικό μου μυαλό τον θυμό που είχαν βιώσει οι ταξιτζήδες. Προσπαθούσα να φανταστώ εμένα και τη Ρόζα να θυμώνουμε τόσο πολύ, ώστε να μαλώνουμε κατ' αυτό τον τρόπο, δηλαδή να πασχίζουμε να κάνουμε κακό η μια στο σώμα της άλλης. Η ιδέα ήταν γελοία, αλλά είχα δει τους ταξιτζήδες, κι έτσι προσπάθησα να εντοπίσω μέσα στο μυαλό μου την απαρχή ενός ανάλογου συναισθήματος. Ωστόσο, στάθηκε αδύνατον και βρέθηκα να γελάω με τις ίδιες μου τις σκέψεις.

Επιπλέον, υπήρχαν κι άλλα που βλέπαμε από τη βιτρίνα –άλλου είδους συναισθήματα που στην αρχή δεν τα καταλάβαινα– και κάποια στιγμή εντόπισα μερικές εκδοχές τους

στον εαυτό μου, ακόμα κι αν ήταν σαν τις σκιές που σχημάτιζαν στο πάτωμα οι λάμπες της οροφής, μόλις κατέβαιναν τα ρολά. Υπήρχε, για παράδειγμα, αυτό που συνέβη με την Κυρία Φλιτζάνι του Καφέ.

Συνέβη δυο μέρες μετά τη συνάντησή μου με την Τζόσι. Το πρωί έβρεχε ασταμάτητα και οι περαστικοί περνούσαν με μάτια μισόκλειστα, κάτω από τις ομπρέλες τους και τα καπέλα τους που έσταζαν. Στο Κτίριο ΑΣΑ δεν είχε σημειωθεί μεγάλη αλλαγή από τη νεροποντή, αν και τα φώτα σε μερικά παράθυρα είχαν ανάψει, σαν να είχε ήδη νυχτώσει. Το Κτίριο με τις Εξόδους Κινδύνου είχε έναν τεράστιο υγρό λεκέ στην αριστερή πλευρά της πρόσοψής του, σαν κάποιος σωλήνας να είχε διαρροή από την άκρη της στέγης. Κι αίφνης ο Ήλιος ξεπρόβαλε ακτινοβολώντας πάνω από τον μουσκεμένο δρόμο και τις οροφές των ταξί, ενώ οι περαστικοί, μόλις το είδαν, βγήκαν όλοι έξω σε μπουλνούκια και μέσα στην κοσμοσυρροή που ακολούθησε, εντόπισα τον μικρόσωμο άντρα με την καμπαρντίνα. Ήταν στην πλευρά του Κτιρίου ΑΣΑ και τον υπολόγισα γύρω στα εβδομήντα ένα. Κουνούσε τα χέρια και φώναζε πλησιάζοντας τόσο κοντά στην άκρη του κράσπεδου, ώστε φοβήθηκα ότι θα έπεφτε μπροστά σε κάποιο ταξί εν κινήσει. Η Μάνατζερ έτυχε να βρίσκεται στη βιτρίνα μαζί μας εκείνη τη στιγμή –τακτοποιούσε την ταμπέλα μπροστά από τον καναπέ μας– και παρατήρησε κι εκείνη μαζί μ' εμένα τον άντρα που κουνούσε τα χέρια. Φορούσε καφετιά καμπαρντίνα, η ζώνη της σερνόταν στη μια πλευρά, φτάνοντας σχεδόν μέχρι τον ασπράγαλό του, αλλά δεν έδειχνε να το προσέχει και συνέχισε να κουνάει τα χέρια και να φωνάζει σε κάποιον απέναντι, στη δική μας πλευρά. Ένα πλήθος από περαστικούς συγκεντρώθηκε έξω από το κατάστημά μας, όχι για να κοιτάξει εμάς, αλλά επειδή για λίγο το πεζοδρόμο εί-

χε πλημυρίσει από κόσμο και κανείς δεν μπορούσε να κάνει βήμα. Έπειτα κάτι άλλαξε, το πλήθος αραίωσε και είδα να στέκεται μπροστά μας μια μικρόσωμη γυναίκα, με την πλάτη της γυρισμένη σ' εμάς, που κοίταζε πέρα από τις τέσσερις λωρίδες με τα κινούμενα ταξί τον άντρα που χαιρετούσε. Δεν έβλεπα το πρόσωπό της, αλλά από τη σιλουέτα της υπολόγισα πως ήταν γύρω στα εξήντα επτά. Μέσα μου την ονόμασα η Κυρία Φλιτζάνι του Καφέ, επειδή από πίσω, με το χοντρό μάλλινο παλτό της, έδειχνε μικρόσωμη μεν αλλά με φαρδείς και στρογγυλωπούς ώμους, όπως τα κεραμικά φλιτζάνια του καφέ που αναπαύονταν αναποδογυρισμένα πάνω στα κόκκινα ράφια. Παρότι ο άντρας συνέχισε να ανεμίζει τα χέρια του και να φωνάζει κι εκείνη ήταν βέβαιο πως τον είχε δει, δεν τον χαιρέτησε ούτε απάντησε στο κάλεσμά του. Παρέμεινε εντελώς ακίνητη, ακόμα κι όταν ένα ζευγάρι δρομέων πλησίασε και χωρίστηκαν ο καθένας από τη μια πλευρά της, για να ξαναβρεθούν αμέσως μετά, πιτσιλώντας το πεζοδρομίο με τα αθλητικά τους.

Και να που επιτέλους μετακινήθηκε. Πήγε προς τη διάβαση πεζών –όπως την παρακινούσε ο άντρας να κάνει– στην αρχή με αργά βήματα αλλά βιαστική στη συνέχεια. Αναγκάστηκε να ξανασταματήσει, να περιμένει όπως όλοι οι άλλοι στα φανάρια, ενώ ο άντρας σταμάτησε να χαιρετάει και την παρακολουθούσε εναγωνίως. Εγώ ανησύχησα μήπως και πέσει μπροστά στα ταξί. Αλλά εκείνος χαλάρωσε και προχώρησε προς την άκρη της διάβασης για να την περιμένει. Και ενώ τα ταξί σταμάτησαν και η Κυρία Φλιτζάνι του Καφέ άρχισε να διασχίζει τη διάβαση μαζί με τους υπόλοιπους πεζούς, είδα τον άντρα να σηκώνει τη γροθιά του μπροστά σε ένα από τα μάτια του, όπως είχα δει ορισμένα παιδιά να κάνουν μέσα στο κατάστημα, όταν θύμωναν. Έπειτα η Κυρία

Φλιτζάνι του Καφέ έφτασε στη πλευρά του κτιρίου ΑΣΑ και αγκαλιάστηκαν με τον άντρα τόσο σφιχτά, ώστε έμοιαζαν μ' ένα μεγαλόσωμο άτομο. Δεν μπορούσα ακόμα να διακρίνω το πρόσωπο της Κυρίας Φλιτζάνι του Καφέ, αλλά ο άντρας είχε τα μάτια του σφιχτά κλειστά και δεν ήμουν σίγουρη αν ήταν πολύ ευτυχισμένος ή πολύ ταραγμένος.

«Αυτοί οι δυο μοιάζουν πολύ χαρούμενοι που συναντήθηκαν», είπε η Μάνατζερ.

Και τότε διαπίστωσα ότι κι εκείνη τους παρακολουθούσε προσεκτικά όπως κι εγώ.

«Ναι, δείχνουν πολύ ευτυχισμένοι», είπα. «Αλλά είναι περίεργο, επειδή ταυτόχρονα δείχνουν και ταραγμένοι».

«Αχ, Κλάρα», είπε χαμηλόφωνα η Μάνατζερ. «Δε σου ξεφεύγει τίποτα, σωστά;»

Έπειτα παρέμεινε σιωπηλή για αρκετή ώρα, κρατώντας την ταμπέλα στο χέρι και κοιτάζοντας την απέναντι πλευρά του δρόμου, μέχρι που το ζευγάρι χάθηκε από το οπτικό της πεδίο. Τέλος είπε:

«Ίσως είχαν πολύ καιρό να συναντηθούν. Πάρα πολύ καιρό. Ίσως την τελευταία φορά που αγκαλιάστηκαν έτσι, να ήταν ακόμα νέοι».

«Εννοείτε πως είχαν χαθεί;»

Παρέμεινε σιωπηλή για λίγο και μετά είπε: «Ναι. Αυτό πρέπει να συνέβη. Χάθηκαν. Και ίσως πριν από λίγο, εντελώς τυχαία, ξαναβρέθηκαν».

Η φωνή της Μάνατζερ ακούστηκε διαφορετική και παρότι τα μάτια της ήταν καρφωμένα έξω στον δρόμο, διέκρινα ότι δεν κοίταζαν πλέον κάτι συγκεκριμένο. Άρχισα να ανησυχώ, τι θα έλεγαν οι περαστικοί, αν έβλεπαν τη Μάνατζερ στη βιτρίνα μαζί μας τόσοι ώρες. Έπειτα έκανε μεταβολή, μας προσπέρασε και καθώς έφευγε, άγγιξε τον ώμο μου.

Στο πρώτο μυθιστόρημά του μετά τη βράβειυσή του με το Νομπέλ (2017), ο Καζούο Ισιγκούρο αφηγείται την ιστορία της Κλάρας, μιας Τεχνητής Φίλης με εκπληκτική παρατηρητικότητα και ιδιαίτερη ευαισθησία, η οποία από τη θέση της στο κατάστημα, όπου πωλείται, παρακολουθεί με προσοχή τη συμπεριφορά όσων έρχονται για να ρίξουν μια ματιά, αλλά και όσων περνούν απ' έξω, στον δρόμο. Και ελπίζει πως σύντομα κάποιος θα τη διαλέξει.

Ένα βαθιά συγκινητικό βιβλίο που μας προσφέρει μια μοναδική άποψη του διαρκώς μεταβαλλόμενου κόσμου μας μέσα από τα μάτια μιας αξέχαστης αφηγήτριας. Η αριστοτεχνικά συγκρατημένη πρόζα του Ισιγκούρο ενισχύει τη συναισθηματική δύναμη και τη σπάνια τρυφερότητα του κειμένου, που διερευνά το πλέον θεμελιώδες ερώτημα: Τι σημαίνει στ' αλήθεια ν' αγαπάς;

*Ένα παραμύθι για έναν μοναχικό κόσμο που ψυχορραγεί,
ο οποίος φαίνεται να μην απέχει πολύ από την πραγματικότητά μας.*

KIRKUS REVIEWS

Όπως και στα υπόλοιπα έργα του Ισιγκούρο, οι εσωτερικοί στοχασμοί των πρωταγωνιστών του μεταδίδουν ηχηρά μηνύματα. Οι χαμηλών τόνων αλλά διεισδυτικές παρατηρήσεις της Κλάρας για την ανθρώπινη φύση διαθέτουν μοναδική βαρύτητα... Αυτό το υπέροχο μυθιστόρημα, που υπερβαίνει κατηγοριοποιήσεις, είναι σκέτη απόλαυση.

PUBLISHERS WEEKLY

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 24855

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ